

תורת הבטחון – חג שבועות

בענין מדת הבטחון הוא נצרך ביותר לקבלת התורה

על דברי תורה, אבל כדי שיהיה תורתו, תורה דיליה, קודם כל, צריך להאמין ולבטוח בבטחון גמור בהקב"ה, וע"כ קודם ששואלים אותו על התורה, מבררים אם הוא בעל בטחון. [ועי' במש"כ הב"ח באו"ח סי' מ"ז.]

א"א לקבל התורה בלא מדת הבטחון

ב והנה פשוט שכל דבר שהאדם מקבל על עצמו לעשות, הוא מקבל זאת רק אם ביכולתו לעשות ולקיים הדבר, אבל אם אין הדבר ביכולתו אינו יכול לקבל ע"ע לעשותו. אבל כשקבלו כלל ישראל את התורה קבלו את התורה אע"פ שלא ידעו מה כתיב בתורה, ולא דנו אם יש באפשרותם לעשות מה שכתוב בה. וזה היה מתוך גודל בטחונם בהשי"ת, ואילו לא היה להם בטחון בהשי"ת, לא היה שייך שיקבלו את התורה, דאפשר דאין בכוחם לעשות מה שכתוב בה. אבל הם בטחו בהשי"ת, דאם נותן להם את התורה בודאי שיעזרום לעשות ולקיים כל הכתוב בה. וע"כ קבלו את התורה הגם שלא ידעו מה כתיב בה.

וכן מבואר ממה שאמרו חז"ל (שבת פח, ב): "אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן: מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו? דכתיב ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו, ברישא עשי, והדר לשמע ... ההוא מינא דחזייה לרבא דקא מעיין בשמענתא, ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא, וקא מייץ בהו, וקא מבוען אצבעתיה דמא, אמר ליה: עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו, אכתי בפחזותיכו קיימיתו! ברישא איבעיא לכו למשמע, אי מציתו - קבליתו, ואי לא - לא קבליתו. - אמר ליה: אנן דסגינן בשלימותא - כתיב בן תמת ישרים תנחם הנך אינשי דסגן בעלילותא - כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם", ע"כ. ופי' רש"י (בד"ה דקדמיתו פומיכו לאודניכו) וז"ל, "קודם ששמעתם אותה היאך היא קשה, ואם תוכלו לעמוד בה - קבלתם עליכם לקיימה". ובד"ה דסגינן בשלימותא - התהלכנו עמו בתום לב, כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטענו בדבר שלא נוכל לעמוד בו", עכ"ל.

הרי מבואר, דכלל ישראל קבלו את תורה רק משום שסמכו על הקב"ה שיעזרום לעשות מה שקבלו, ואילו לא סמכו ובטחו באמת בהשי"ת אז טענת המין צודקת, דמה"ת שיהא ביכולתם לעשות כל מה דכתיב בתורה הקדושה, אלא שכל מה שהיו יכולים לקבל את התורה היה אך ורק מתוך שבטחו בהשי"ת. אבל בשאר אומות העולם שלא קבלו את התורה, ולכל אומה ואומה היה טענה אחרת למה הם לא יכולין לקבל את התורה, היינו אך ורק משום שלא היו בוטחים בהשי"ת שיעזרום לעשות מה שקבלו, שאילו היו בוטחים בהשי"ת, אין שום טענה שאין אפשרות לקבל את התורה.

הנה מצינו כמה וכמה מקומות בדברי חז"ל, שהתורה הקדושה מקושרת עם מדת הבטחון. איתא במדרש (תנחומא בשלח כ): "לא נתנה התורה לדרוש אלא לאוכלי המן", ע"כ. הרי, דהתנאי לקבלת התורה היה שיהא לכלל ישראל מדת הבטחון בהשי"ת, ותכלית ירידת המן היה בשביל לקבוע את הבטחון בהשי"ת בלב כל אחד ואחד. וכן אמרינן בברכת 'אהבה רבה', "בעבור אבותינו שבטחו בך, ותלמדם חקי חיים וגו'". הרי חזינן להדיא שתנאי בעיקר קבלת התורה הוא 'מדת הבטחון'. וכתב הגר"א (משלי כב, ט): "שעיקר נתינת התורה לישראל הוא כדי שישמחו בטחונם בה. ועיקר הכל הוא בטחון, והוא כלל של כל המצות", עכ"ל. והחובת הלבבות מתחיל את 'שער הבטחון' וכותב: "שמדת הבטחון הוא צריך יותר מכל הדברים לעובד האלהים ית", ובעזרהי"ת נבאר קצת הענין מדוע מדת הבטחון נצרך ביותר לעיקר קבלת התורה.

ע"י מדת הבטחון עובד את ה' יתברך ואינו עובד עצמו

א הנה מובא מהגר"א (אבן שלמה פ"ג) וז"ל, "ועיקר הכל הוא הבטחון, ומי שהוא מחוסר בטחון אין תורתו מתקיים בידו וכו', ומי שלבו טוב כמדת הבטחון אף על פי שעובר על עברות חמורות, הוא יותר טוב ממי שמחוסר בטחון שעיי"ז בא לידי קנאה ושנאה, אע"פ שעוסק בתורה ובגמילות חסדים, שכל זה אינו אלא לעשות שם", עכ"ל. ומבואר מדבריו הק' דמי שאין לו בטחון בהקב"ה, כל עסקו בעבודת ה' אינו משום שהוא עובד את הקב"ה, רק הוא עובד את עצמו, וע"כ אין לתורתו שום שויות. אבל מי שבטוח בה', אף אם עובר עברות חמורות, כיון שיש לו בטחון, הוא יותר טוב ממי שאין לו בטחון, משום שעבודתו של ה' עסק בעבודת ה', ולא עסק של עצמו!

ויש להוסיף על זה, דהנה בגמ' שבת (לא, א) איתא: "אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה", אולם במס' קידושין (ב, ב) איתא: "אמר רב המנונא: אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה". וכבר עמד ע"ז תוס' (שם בד"ה אין) וז"ל, "והא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת לא, א) כשמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, היינו דווקא לענין שאלה ששואלין לו על משא ומתן, אבל מ"מ נפרעים ממנו תחלה על שלא קבע עתים לתורה", עכ"ל. וכבר דשו ביה רבים ליישב סתירה הנ"ל, אך לפי דברי הגר"א הנ"ל, [דמי שאינו מאמין ובוטח בהקב"ה, אין שום שויות לתורתו כי כל עבודתו להשי"ת, הוא רק למען הרבות כבוד וגדולה לעצמו] יש ליישב, דלעולם תחילת דינו של אדם הוא

וכן האריך החובת הלבבות (שער הבטחון, פרק ד') שצריך בטחון בהשי"ת על גמור מעשה עבודה וז"ל, "כי מעשי העבודה והעברה לא יתנו לאדם, כי אם בהקבץ שלשה דברים: האחד הבחירה בלבו ומצפוני, והשני הכוונה וההסכמה לעשות מה שבחר בו, והשלישי שישתדל לגמור המעשה באבריו הנראים ויוציאהו אל גדר המעשה ... אבל מה שראוי לבטח עליו הוא גמור מעשה העבודה, אחר בחירתה בלב שלם ונאמן והסכמה והשתדלות בבר לבב וכוונה לשמו הגדול, ובוזה אנחנו חייבין להתחנן אליו לעזור אותנו בו ולהורות אותנו עליו, כמו שכתוב: הדריכני באמתך ולמדני, ואמר: הדריכני בנתיב מצותיך וגו', ואמר: דרך אמונה בחרתי וגו', ואמר: דבקתי בעדותיך ה' אל תבישני, ואמר: ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד וגו'. וכל זה ראייה, שבחירתו היתה במעשה העבודה, אך התפלל אל האלהים על שני דברים: אחד מהם ליחד לבבו ולחזק בחירתו בעבודתו בהרחקת טרדות העולם מלבו ועיניו, כמו שאמר: יחד לבבי ליראה שמך, גל עיני ואביטה וגו' העבר עיני וגו' הט לבי אל עדותיך וגו' והדומה להם. והשני לחזק אבריו על השלמת המעשים בעבודתו, והוא מה שאמר: הדריכני בנתיב מצותיך סעדי ואושעה, והרבה כמוהו. ואני עתיד לבאר אופני מפסידי החלק הזה ואופני השלמתו והדרך הנכונה בו בעזרת השם, עכ"ל. הרי הזינן מדבריו, שמדת הבטחון נצרכת ביותר לעבודת ה', שאין ביכולתנו לגמור שום מעשה מצוה, הגמור של כל מעשה תלוי אך ורק ביד השי"ת, וצריך לבטוח עליו שיעזרנו לגמור כל מעשה מצוה.

ע"י בטחון לבו פנוי ללמוד תורה

ג] והנה יש עוד דבר עבדו צריך ביותר מדת הבטחון, והוא כדי שיהיה לבו פנוי ללמוד התורה הקדושה ולעבוד השי"ת. דהנה החובות הלבבות (פתיחת שער הבטחון) כתב וז"ל, "ומה שהבוטח באלקים יביאהו בטחונו לפנות את לבו מעניני העולם, וליחד לבבו לעניני העבודה", עכ"ל. ר"ל, שכל זמן שאין האדם בוטח בה', לעולם לא יהיה לו זמן לעסוק בעבודת הקודש, שכל ימי שני חייו טריד בעסק פרנסתו, בדאגה מה יאכל למחר.

וכן מבואר היטב בדברי רבינו יוסף חיים מבאגדד בספרו בן יהוידע (שבת לא, א) שכתב ליישב קו' התוס' הנ"ל מהו תחילת דינו של אדם, על תורה או על אמונה, וכתב וז"ל: "נראה לי לתרץ קושית התוס', שאלה הראשונה לצורך השנייה באה דאם יאמרו לו תחלה קבעת עתים לתורה ישיב תלו ביה טפלי ומוכרח לעסוק במלאכה יומם ולילה וכולי האי ואולי, לכן שואלים אם היה לך אמונה בהקב"ה שהוא המזמין לך פרנסה שלך והוא המשגיח ולזה אמר "נשאת ונתת במשא ומתן על ידי האמונה" שהיית מאמין שהכל הוא ביד השם יתברך ובודאי ישיב כן הוא ובה' שמתי מבטחי, ואז ישאלוהו "קבעת עתים לתורה" דאז לא יוכל להשיב כנזכר, עכ"ל. [וע"ע בכתבי רבי צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק פרשת ויקרא אות 1) שכתב ממש יסוד זה]. מבואר בדבריו, דלא שייך לקבוע עתים לתורה בלי מדת הבטחון בהשי"ת, שכל זמן שיש לאדם דאגה "מה יאכל למחר" אין שיעור להשתדלות שצריך לעשות, שהרי הוא לעולם דואג על פרנסתו, ואין סוף לבקשת

הפרנסה, אבל מי שבוטח בה', לית ליה שום דאגה כלל על פרנסתו, ואינו עוסק בהשתדלות יותר מדי, ותמיד יהיה לו פנאי לקבוע עתים ללמוד התורה הקדושה.

ולהטעים הענין, ע"י מש"כ הכלי יקר (שמות טו, ד) לבאר הפסוק: "למען אנחנו הילך בתורתך אם לא", וז"ל, "פירש רש"י אם ישמרו מצוות התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט, וכל זה נאמר על מדת הבטחון כי אם לא יותירו ממנו זהו מופת שהם שלמים במדת הבטחון, כי מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמונה, וכן אם לא יצאו בשבת ללקוט הרי הם בטוחים שמה שלקטו אתמול יספיק להם גם ליום המחרת, ואז ילכו בתורתך, כי מי שאינו שלם במדת הבטחון מכלה כל ימיו לאסוף ולכנס ומתי יעשה לבית ה' לעסוק בתורה, כנודע מדרכי רוב העולם ההולכים אחר ההבל ויהבלו, ועסק התורה טפל אצלם", עכ"ל.

וע"ע במשנת רבי אהרן (ח"א ע"י יח) שכתב וז"ל, "וכן הבטחון הוא יסוד ללימוד התורה, וכמאמרם ז"ל (מכילתא בשלה טו, ד, תנחומא בשלה כ) לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המון, שהם היו בתכלית הבטחון וכמו שאנו אומרים בברכות ק"ש "בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים", וזהו הבטחון בכל עניני האדם בצרכי קיומו וחייו, דע"י הבטחון הוא פנוי ללימוד תורה במנוחת הנפש", עכ"ל.

שמעתתא בעי צילותא וזהו רק ע"י בטחון

ד] ועוד נקודה שמדת הבטחון מועילה לה ביותר, והוא לענין עצם הלימוד שתהא דעתו מיושבת ביותר, וזה שייך רק ע"י מדת הבטחון. דתנן במתני' באבות (פ"ו) שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים ... בישוב". ופי' רש"י וז"ל, "בישוב גרסינן, פירוש בישוב הדעת", עכ"ל. וזהו מה דאיתא במגילה (כה, ב): "רבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלו שאילתא מרבא, אתא זילחא דמיטרא. עיילי לבי כנישתא. אמרי: האי דעיילינן לבי כנישתא - לאו משום מיטרא, אלא משום דשמעתא בעא צילותא כיומא דאסתנא", ע"כ. ופי' רש"י צילותא - דעת צלולה ומיושבת, שאינו טרוד בכלום מחשבה", עכ"ל. והנה ברור שא"א לו לאדם שתהא דעתו מיושבת עליו בלי מדת הבטחון. ר"ל, כדי שיוכל לעמוד על אמיתת התורה הקדושה צריך שתהא דעתו מיושבת עליו, ורק אז שייך להבין ולהשכיל עומק התהום של התורה הקדושה.

וע"ע במש"כ החתם סופר (בדרשות ז' אדר ע"מ קכ"ו) וז"ל, "שמעתא בעי צילותא: ... אמנם הישרים יותר והגיעו למידת ההשתוות, ואין שום צער נכנס בלבם, שמחים בה' ובטוחים בו בתכלית הבטחון, אותם אינם נפסקים מלימודם אפילו רגע א', ולא יטרידם שום טירדה ... ולא תמצא התורה כי אם במפנה לבו מכל דאגותיו ועסקיו תחילה", עכ"ל.

ויש עוד כמה וכמה ענינים בקיום התורה שצריך בשבילם את מדת הבטחון, וכמה וכמה מצוות מיוסדות על מדת הבטחון, וכל המידות הטובות, ואי אפשר לפרטם כי רבים הם!